

Tieteellisen julkaisutoiminnan rahoituksesta

Julkaisufoorumin ohjausryhmä, 8.9.2014

Jyrki Ilva, tietojärjestelmäasiantuntija,
jyrki.ilva@helsinki.fi

Open access - keskeisiä käsitteitä ja kysymyksiä

- "Kultainen" (Gold OA) vs. "vihreä" open access (Green OA)
 - Open access -lehdet ja sarjat vs. julkaisujen rinnakkaistallentaminen julkaisuarkistoihin
- Välitön vs. viiveellinen open access (embargot)
- "Gratis OA" ja "Libre OA" (Peter Suber)
 - Tarkoittaako avoimuus vain oikeutta julkaisun lukemiseen vai koskeeko se laajemmin siihen liittyviä oikeuksia (jotka on ilmaistu esim. CC BY -lisenssillä)?
- Kansainväliset vs. kotimaiset julkaisukanavat
 - Taloudelliset lähtökohdat hyvin erilaisia
- **Kuka maksaa, miten paljon ja millaisilla ehdoilla?**

Lähtötilanne: the "Big Deal"

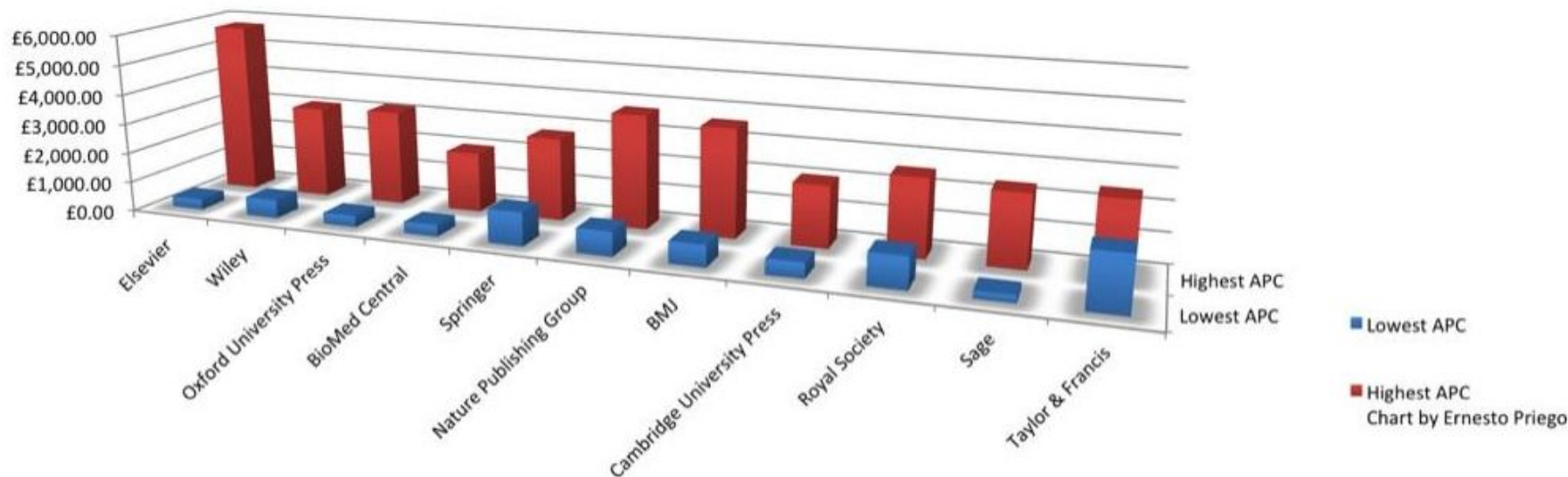
- Kansainvälisellä tasolla tieteellisten julkaisukanavien pääasiallinen rahoittaja ovat olleet tieteelliset kirjastot
 - 1990-luvun puolivälistä kirjastot ostaneet kustantajien ja välittäjien tarjoamia suuria aineistopaketteja (the "Big Deal")
 - Esim. Suomessa FinELib käyttää e-aineistojen hankintaan yli 20 miljoonaa euroa vuodessa
- Taustalla tieteellisen kustantamisen keskittyminen ja julkaisutoiminnan siirtyminen verkkoon
 - Erittäin tuottoisaa bisnestä: esim. Elsevierin liikevoitto säännöllisesti lähes miljardi euroa vuodessa
 - Tutkijat luovuttavat julkaisunsa oikeudet kustantajalle ilman korvausta
 - Lopputulos: julkisella rahalla tuotetut tutkimusjulkaisut vain varakkaiden organisaatioiden ulottuvilla
- Open access -julkaisemisesta vartenotettava vaihtoehto

Kirjoittaja- tai käsittelymaksut

- Monet kansainvälisistä open access -lehdistä rahoittavat toimintaansa käsittely- tai kirjoittajamaksuilla
 - Article/author processing charge (APC)
- Varsinaisten open access -lehtien (Gold OA) lisäksi myös ns. hybridilehtiä, joista voi ostaa yksittäisiä artikkeleita avoimiksi
 - Kustantajat muuttaneet vanhoja perinteisiä lehtiä hybridilehdiksi
 - Toimintamallin suhteen epäluuloja (mm. ”double dipping”)
- Kirjoittajat maksavat, eivät enää lukijat
 - Bisnesmalli kääntyy pääläelleen, mutta kustantajien voitot säilyvät?
 - Lehtien arvostus vs. julkaisemisen todelliset kustannukset?
 - Esim. Britanniassa Gold OA:ta suosivien open access -linjausten taustalla kustantajien voimakasta lobbausta

Kirjoittajamaksujen suuruus

Lowest and Highest Article Processing Charges from 11 Selected Publishers as Paid by the Wellcome Trust According to 2012/13 Dataset

	Elsevier	Wiley	Oxford University Press	BioMed Central	Springer	Nature Publishing Group	BMJ	Cambridge University Press	Royal Society	Sage	Taylor & Francis
■ Lowest APC	£348.33	£612.59	£378.78	£384.00	£1,112.40	£808.85	£720.00	£510.00	£1,050.00	£240.00	£1,804.19
■ Highest APC Chart by Ernesto Priego	£5,760.00	£3,078.92	£3,188.30	£2,010.00	£2,759.24	£3,780.00	£3,600.00	£2,034.00	£2,561.40	£2,373.84	£2,476.42

Data source: Priego, Ernesto; Neylon, Cameron (2014): Wellcome Trust APC spend (2012-13) Spreadsheet with Publisher Names Refined. figshare. <http://dx.doi.org/10.6084/m9.figshare.966427>

Kuka maksaa?

- Tutkija, tutkimushanke, yliopisto/tutkimuslaitos, rahoittaja, kansallinen tai kansainvälinen konsortio?
 - Oletus, että joku muu kuin tutkija itse
 - Säilyvätkö tasapuoliset mahdollisuudet julkaisemiseen?
- Organisaatiokohtaiset tai kansalliset rahastot
 - Perustamista suositeltu mm. Isossa-Britanniassa
 - Mm. Norjassa ja Ruotsissa yliopisto(kirjasto)jen rahastoja, jotka maksavat osan kirjoittajamaksuista
 - Suomessa ei toistaiseksi keskustelua
- SCOAP3 – suurenergiafysiikan alan keskeisten lehtien artikkelit vapaaseen käyttöön
 - Kansainvälinen konsortio maksaa kustantajille korvausta lehtien avaamisesta
 - Suomen osalta FinELib neuvotellut sopimuksen kustantajien kanssa

PLOS One ja muut megalehdet (1)

- **Ns. megalehdet viime vuosien suurin menestystarina tieteellisessä kustantamisessa**
 - Kevyempi arviointiprosessi (ei arvioida ”merkittävyyttä”), suhteellisen edulliset kirjoittajamaksut ja nopea julkaisuaikataulu
 - Osoittanut sen, että kirjoittajamaksut skaalautuvat hyvinkin suuriin julkaisuvolyymeihin
 - PLoS One noussut nopeasti maailman ylivoimaisesti suurimmaksi tieteelliseksi lehdeksi
 - Menestyksen myötä rinnalle syntynyt muitakin kilpailijoita
- **Osa lehdistä toimii silti muilla bisnesmalleilla**
 - Esim. perusteilla oleva Digital Library of Humanities pyrkii saamaan tukimaksuja kirjastoilta ja muilta rahoittajilta

PLOS One ja muut megalehdet (2)

The screenshot shows the PLOS One article interface. At the top, there are navigation links for 'Articles', 'For Authors', and 'About Us', along with a search bar and a 'plos.org' logo. Below the navigation, there are statistics for '161 VIEWS' and '5 SOCIAL SHARES'. The article title is 'Importance of Weight Loss Maintenance and Risk Prediction in the Prevention of Type 2 Diabetes: Analysis of European Diabetes Prevention Study RCT'. The authors listed are Linda Penn, Martin White, Jaana Lindström, Anniemieke Th. den Boer, Ellen Blask, Johan G. Eriksson, Edith Feskens, Piirjo Ilanne-Panikka, Sirkka M. Keinänen-Kiukkaanniemi, Mark Walker, John C. Mathers, Matti Uusitupa, and Jaakko Tuomilehto. The article is categorized as 'RESEARCH ARTICLE'. There are tabs for 'Article', 'About the Authors', 'Metrics', 'Comments', and 'Related Content'. A 'Download' button is visible, along with 'Print' and 'Share' options. The article content includes an abstract, introduction, methods, results, discussion, and references. The abstract text is partially visible, discussing the prevalence of type 2 diabetes (T2D) and the effectiveness of lifestyle interventions.

Suomalaisten korkeakoulujen
tutkijoiden artikkelit
PLOS One -lehdessä 2011-2013:

Julkaisuvuosi

2013 (324)

2012 (252)

2011 (162)

Organisaatio

Helsingin yliopisto (378)

Turun yliopisto (167)

Oulun yliopisto (99)

Itä-Suomen yliopisto (95)

Tampereen yliopisto (70)

Jyväskylän yliopisto (45)

Aalto-yliopisto (44)

Åbo Akademi (30)

Tampereen teknillinen yliopisto (20)

Yrkeshögskolan Novia (7)

Lapin yliopisto (3)

Rovaniemen ammattikorkeakoulu
(2)

Käyttöoikeudet: Gratis vs. Libre OA

- Rajoittuuko avoin saatavuus pelkästään julkaisun lukemiseen ja tulostamiseen (gratis OA) vai annetaanko sen hyödyntämiseen laajemmat oikeudet (libre OA)?
 - Aiemmin kaikki oikeudet pääsääntöisesti luovutettu kustantajalle
 - Tästä johtuen esim. julkaisuarkistoille usein mahdollista vain gratis OA
- Etenkin luonnontieteellisillä aloilla pidetty tärkeänä myös julkaisujen avointa lisensiointia Creative Commons -lisenssillä (CC BY)
 - Mahdollistaa mm. tiedon louhinnan julkaisuista
 - Humanistis-yhteiskuntatieteellisellä alalla myös vastustusta, koska sallii mm. kaupallisen uudelleenjulkaisemisen
- Muutamat kustantajat ovat ryhtyneet perimään lisämaksua CC BY -lisenssin käytöstä
- Elsevierin esittämät ehdot tiedon louhinnalle herättäneet kritiikkiä

Kirjankustantamisen kriisi

- Globaali ilmiö: tieteellisten monografioiden myyntiluvut laskeneet - ja hinnat nousseet - jo 1970-luvulta lähtien (Thompson 2005)
 - Taustalla mm. julkaisujen määrän kasvu, kirjastojen hankintabudjettien supistuminen, hankinnan määrärahojen siirtyminen muihin julkaisutyyppeihin
 - Elektronisten aineistojen ja verkon kautta tapahtuvan jakelun yleistyminen nopeuttanut muutosta, vaikka kirjat sinänsä siirtyneet artikkeleita hitaammin digitaaliseen muotoon
 - Etenkin yliopistopainoja ajautunut vaikeuksiin
- Kirjat ja open access?
 - Kirjoittajamaksut olisivat väistämättä kalliimpia kuin artikkeleilla
 - Uusia rahoitusmalleja: mm. Knowledge Unlatched - kirjastojen muodostama konsortio ostaa kirjoja vapaaseen käyttöön

Suomen tilanne (1)

- Kansallisella tasolla tieteellisen julkaisemisen taloudelliset edellytykset hyvin erilaiset kuin kansainvälisesti
- Suuri osa suomalaisista kv. yleisölle suunnatuista lehdistä jo siirtynyt OA-julkaisemiseen, kotimaiselle yleisölle suunnatuista vain harvat
 - Lehdet toimivat suurelta osin tilaus- ja jäsenmaksutulojen, TSV:n kautta kanavoidun suoran tuen ja/tai mahdollisen taustaorganisaation antaman rahoituksen turvin
- Suuri osa suomen- ja ruotsinkielisistä lehdistä kokee open access -julkaisemisen uhkana olemassaololleen
 - Pelätään tulojen romahtamista
 - Vain pieni osa sallii edes rinnakkaistallennuksen
 - Rinnakkaistallennuksen sallimisesta tulossa julkisen tuen ehto?

Suomen tilanne (2)

- Tieteellisten kirjastojen rooli kotimaisten lehtien rahoituksessa pieni
 - Ongelma: kirjastojen tilausmaksuista saadut tulot eivät riittäisi OA-julkaisemisen kulujen kattamiseen
 - Jos tilausmaksu- ym. tulot vähenevät tai poistuvat, lehtien toiminnan ylläpitämiseen tarvitaan lisää rahaa
- Pitäisikö korkeakoulujen, tutkimuslaitosten tai tutkimusrahoittajien ottaa suurempi rooli rahoittajina?
 - Kirjoittajamaksujen käyttöönotolle monella alalla korkea kynnyks
 - Konsortiopohjainen, esim. laskennallisiin kirjoittajamaksuihin perustuva malli voisi silti olla mahdollinen
 - Samalla voisi tarjota mahdollisuuksia kehittää yhteistyössä lehtien toimintamalleja ja yhteistä teknistä infrastruktuuria

Ruotsi ja kotimaiset lehdet

- Ruotsissa Vetenskapsrådet ehdotti luopumista humanistis-yhteiskuntatieteellisten kotimaisten lehtien suorasta julkaisutuesta
- Kesällä 2014 kuitenkin uudet ohjeet lehtituen hakemiselle vuodesta 2015 eteenpäin
 - ”...Dessutom ska tidskriften publicera med open access, vilket innebär att artiklarna är fria att läsa och ladda ner från Internet, eller, om de publicerats i en traditionell tidskrift, omedelbart eller senast inom sex månader arkivera artikeln i en öppet sökbar databas.”

Norja

- Norjassa kotimaisten lehtien suora julkinen tuki (50% kuluista) edellyttää välitöntä OA:ta
- Forskningsrådet päättänyt myös rajata kirjoittajamaksuihin tarkoitetun tuen vain OA-lehdissä ilmestyneille artikkeleille:
 - “The Research Council seeks to encourage the use of gold open access to scientific articles. The Research Council therefore recommends that the institutions only cover the cost of publication fees in journals registered in DOAJ and that satisfy current international open access requirements, including licenses for free use. The Research Council expects research institutions to approve only the publication fees for journals registered at levels 1 or 2 in the registry of publication channels from the Norwegian Association of Higher Education Institutions.”
- Tukea maksetaan vain keskitetysti korkeakouluille (ei yksittäisille tutkijoille/hankkeille), joilla on maksuja varten oma rahasto
- Tukea saa muunkin kuin Forskningsrådetin rahoittaman tutkimuksen julkaisemiseen

Suomen Akatemian uudet hakuohjeet

- Kehotetaan open access -julkaisemiseen (muttei velvoiteta siihen):
 - Hakemukseen tulee sisältyä tutkimussuunnitelman osana hankkeen julkaisusuunnitelma.
 - Akatemia kehottaa tallentamaan julkaisut *avoimesti saatavilla olevaan*, oman suorituspaikan järjestämään tai suosittelemaan *julkaisuarkistoon*.
 - Kun alalla on perinteisiin tilausmaksullisiin lehtiin verrattuna vähintään samantasoisia *avoimia tiedejulkaisuja*, Akatemia kehottaa julkaisemaan tutkimustulokset niissä sekä tallentamaan julkaisujen rinnakkaisversiot *avoimeen julkaisuarkistoon*.
 - Akatemialta voi hakea rahoitusta tutkimuskuluihin, jotka aiheutuvat tutkimustulosten julkaisemisesta (esimerkiksi avoimen julkaisemisen ns. kultaisen tien julkaisumaksut; ns. hybridimallia käyttäviä julkaisuja ei suositella).

Kiitos!

Jyrki.ilva@helsinki.fi

